

מפעל דף היומי בעיון

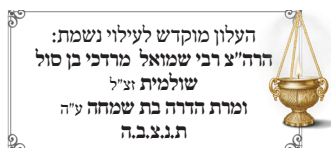
סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

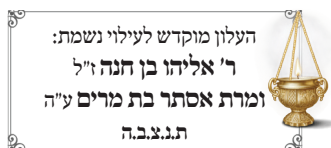
כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעור שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקמים ואברכים עמלי תורה

יום א' ד' אלול - שבת י' אלול תשפ"ו

מסכת חולין ק"ה-ק"ד

בס"ד שבוע פרשת כי תצא

כל החתיכה, שהרי חתיכה זו נעשית נבילה וצריך ששים כנגדה, וכן אפילו אם לא ניער את הקדרה אלא כיסה אותה בכיסוי גם כן מתערבים כולם יחד, דכיון שהיא עומדת על האש, ואפילו נסתלקה מהאש, כל זמן שהיא רותחת, כשמכסין את הקדרה עולה החום והזיעה וההבל למעלה והם כנתערבו יחד.

בד"א כשלא ניער את הקדרה מיד כשנפלה הטיפה על החתיכה שמחוץ לרוטב ולא כיסה אותה, אבל אם תיכף כשנפלה הטיפה ניער את הקדרה או כיסה אותה מצטרף כל מה שבקדרה לבטל טעם הטיפה, וזהו ששנינו במשנתנו טיפת חלב שנפלה על החתיכה אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה אסור ניער את הקדרה אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה אסור.

והנה כל זה הוא כשהחתיכה כולה חוץ לרוטב או כולה בתוך הרוטב, דכשהיא חוץ לרוטב צריך באותה חתיכה ששים וכשהיא כולה בתוך הרוטב כל הקדירה מצטרף לששים, אבל אם החתיכה מקצתה תוך הרוטב ומקצתה חוץ לרוטב כתב הטור שיש בזה פלוגא' דרבוותא, ורש"י ס"ל דאפילו מקצתה בתוך הרוטב הוה ככולה חוץ לרוטב, ור"י ס"ל דכשמקצתה ברוטב הוה ככולה ברוטב מפני שהרתיחה מערבת הטעם בכל הקדירה וכל הקדירה מצטרפת לבטל החלב, ע"ש. ויש שהכריעו כרש"י ויש שהכריעו כר"י ולכן הוה ספיקא דדינא והולכים להחמיר בכל ענין.

כשנאסרה החתיכה מחמת החלב נעשית כל החתיכה איסור ואם ביטלה עם אחרות צריך ששים לבטל כולה, ואם מכירה משליכה והאחרות מותרות כשיש ששים נגד החתיכה, ואם אינו מכירה הרוטב מותר וכל החתיכות אסורות אם חתיכות האיסור וההיתר ראויים להתכבד, דאם אינם ראויים להתכבד קיימא לן דיבש ביבש בטל

דף ק"ה ע"א

בדפים הבאים אנו מוצאים למעשה את לב לבם של ההלכות העיקריות בחלק יורה דעה הנוגעות למטבח היהודי, תערובת בשר בחלב, דם ומליחה, הלכות לב וכבד, דין תערובת בנותן טעם ודין נ"ט בר נ"ט, ודיני כחל שהם הלכות מסובכות בפני עצמם בגלל ריבוי השיטות בהם, אף שאינם נוגעות כל כך הלכה למעשה, וכולן הן בדפים אלו במימרות קצרות שלהלכה מסתעפות לפרטים רבים. למעשה כדי להקיף את כלל העניינים המבוארים בראשונים ובאחרונים ובפוסקים היינו צריכים להעתיק את כל הטור הב"י והשו"ע בסימנים שנוכיר לקמן, ובמובן שאין זה שייך. לכן נשתדל להביא את עיקרי הדברים והשיטות בעניינים הנידונים, למען ירוץ הקורא בו.

טיפת חלב שנפלה על החתיכה, אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה אסור; ניער את הקדרה, אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה אסור.

[יורה דעה סימן צ"ב] קדירה של בשר מליאה רוטב וחתיכות בשר בתוך הרוטב וחתיכות למעלה מהרוטב, אם נפלה טיפת חלב על החתיכה שבתוך הרוטב מצטרפין כל החתיכות וכל הרוטב לבטלה, שאם יש בכולן ששים נגד הטיפה מותרים כולן, מפני שעל ידי הרוטב הלך טעם הטיפת חלב בכל מה שבקדרה. אבל אם נפלה הטיפה על חתיכה שמחוץ לרוטב צריך שיהיה ששים בחתיכה עצמה נגד הטיפה ואין הרוטב ושאר החתיכות מצטרפין לבטלה, מפני שהטיפה נבלעה רק בחתיכה זו ולא באחרות, דאין בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, וכיון שאותה חתיכה נאסרה נוטלה משם, ואם לא נטלה משם וניער אחר כך את הקדירה ונכנסה חתיכה זו לתוך הרוטב צריך שיהא בכל מה שבקדרה ששים נגד

כולל ומכון ראש פינה:

ברוב, ואם יש ג' חתיכות מותרות כולן, אבל כשראויין להתכבד אינה בטלה אפילו באלף. ואף שלהלכה אין דין חתיכה הראויה להתכבד אלא באיסור מחמת עצמו ולא באיסור בלוע, מכל מקום בשר בחלב הוה איסור מחמת עצמו, שהרי עיקר האיסור הוא על ידי הרכבת שניהם יחד וכל אחד בפני עצמו מותר.

כבר הזכרנו דין חתיכה נעשית נבילה בשבועות הקודמים, ונרחיב בזה קצת את הדיבור, הטור הביא מחלוקת הראשונים בדין חתיכה נעשית נבילה, די"א דאין זה רק בשר בחלב מפני שכל אחד מותר לעצמו ובהתערבם יחד נעשה האיסור, ולכן כל החתיכה נעשה נבילה שהרי היא גוף האיסור, אבל שאר איסור הנבלע בחתיכת היתר, אף שאין בה כדי לבטל האיסור ונאסרת, מכל מקום לא שייך לומר עליה דנעשית נבילה, דהיא אסורה מפני האיסור הנבלע בה אבל היא עצמה אינה נבילה אלא שאסור לאוכלה מפני האיסור הבלוע, ולכן אם נפלה כל החתיכה למקום אחר אין צריך ששים כנגד כל החתיכה אלא כנגד האיסור הבלוע בה, וכן הוא דעת הרא"ש וגם דעת הרמב"ם נראה כן, והרמב"ן והרשב"א הסכימו גם כן לדיעה זו, וכן פסק השו"ע [סעיף ד']. אבל רבינו תם ובעלי התוספות והמרדכי והסמ"ג פסקו דבכל האיסורים אמרינן חתיכה נעשית נבילה, וכתב גם הר"ן להוכיח כן מהירושלמי, אמנם ודאי מן התורה לא אמרינן חתיכה נעשית נבילה רק בבשר בחלב מטעם הנ"ל, אך מדרבנן גזרו בכל האיסורים דומיא דבשר בחלב, ולפי זה לא אמרינן חתיכה נעשית נבילה רק בדרך בישול כמו שאסרה התורה בשר בחלב אבל שלא בדרך בישול לא אמרינן חתיכה נעשית נבילה.

והרמ"א פסק כדיעה זו דבכל האיסורים אמרינן חתיכה נעשית נבילה, והוסיף בזה הרבה תנאים דבלא זה לא אמרינן חתיכה נעשית נבילה, וזה לשונו שם, ויש אומרים דאמרינן בכל האיסורים חתיכה נעשית נבילה וכן המנהג פשוט ואין לשנות, ודווקא אם האיסור דבוק בחתיכת היתר או שהחתיכה כולה חוץ לרוטב ונפל עליה איסור, אבל אם מקצת החתיכה תוך הרוטב ואין האיסור דבוק בו לא אמרינן חתיכה נעשית נבילה ומצטרף כל הקדירה לבטל האיסור, ומ"מ יש להחמיר לאסור אותה חתיכה.

דף ק"ט ע"א

הכחל קורעו ומוציא את חלבו, לא קרעו אינו עובר עליו.

דיני כחל מבוארים ומפורטים בסוגיא, ורבו בהם הדעות, ונביאם בקצירת האומר.

[יורה דעה סימן צ'] הכחל והם הדדים של הבהמה בין קטנה שלא הניקה עדיין כיון שלא ילדה ולד ובין גדולה שכבר ילדה שדדיה מלאים חלב, ומן התורה אין בזה איסור כלל כיון שהוא חלב שחוטא וכבר נתבאר דהתורה אמרה

בחלב אמו ולא בחלב שחוטא, רק מדרבנן אסור ככל בשר בחלב, ולכן כיון דהכחל עצמו הוא בשר בהכרח שצריך להוציא החלב ממנו על ידי קריעה שתי וערב ולטוחו בכותל והיינו שכובשו בידיו לכותל כדי שיסחט חלבו [רש"י ק"ט ע"ב], דעל ידי קריעה בלבד יצא החלב גם כן אך עדיין ישאר מעט בדופני הכחל ונצרך לסוחטו הרבה כדי שלא ישאר חלב כלל, ולא דווקא בכותל, אלא הכונה לסוחטו בחזקה, ויש בזה שלש שיטות כיצד מותר לאכלו.

לשיטת רש"י אפילו לצלותו לבדו על האש צריך קריעה שתי או ערב לכתחלה, ודיו בכך, דכיון שהוא על האש בלא קדירה, די במה שחתכוהו באורך או ברוחב, דאז יזוב החלב לגמרי על ידי כח האש, ובדיעבד אפילו לא קרעו כלל מותר, דהאש שואב החלב מבפנים כמו ששואב הדם, ולבשלו לבדו בקדירה צריך קריעה שתי וערב וטיחה בכותל, דבלא זה הרי יצא החלב להמים והכחל יחזור ויבלע ממנו, ולכן אף בקדירה בלא מים צריך כן ואם לא עשה כן אפילו בדיעבד אסור אם לא שיש ששים במים נגד הכחל, דאז יתבטל החלב בהמים ומה שישאר בו ה"ל חלב מובלע דלא גזרו ביה רבנן. ולבשלו עם בשר, לדעת הרשב"א תמיד אסור ולא מהני גם קריעה שתי וערב בכותל לדעת רש"י, מיהו בדיעבד מותר. ודעת הר"ן דגם לכתחלה יכול לבשלו עם בשר בכה"ג, דאין שום טעם לחלק בין בישול לבדו לבין בישול עם בשר, שהרי על ידי זה יוצא החלב לגמרי ומה טעם יש לאסור עם בשר.

ושיטת רבינו תם היא דזה שאמרו בגמרא דלקדירה צריך קריעה שתי וערב וטיחה בכותל הוא בקדירה עם בשר, אבל לקדירה בלא בשר או לצלי על האש מותר לכתחלה בקריעה קצת, וטעמו דהחמירו בה עם בשר לפי שטעם החלב נכנס בבשר ומשתנה טעם הבשר ויש בו טעם בשר בחלב, ולכך גזרו חכמים, אבל כשאין בשר בקדירה, אף על פי שלא קרעו שתי וערב, כיון שקרעו קצת מותר גם לכתחלה מפני שאין החלב בעין כמו שהיה מקודם, ואף על פי שנפלט החלב וחוזר ונבלע תוך הכחל לא גזרו בו חכמים כיון שלא נשתנה טעמו של הכחל מפני בליעה זו ולא אתי למיכל בשר בחלב, ובדיעבד מותר אפילו לא קרעו כלל, ואין שום טעם לחלק בין צלי לקדירה בלא בשר שהרי בצלי נמי נוטף החלב על הכחל מבחוץ וחוזר ונבלע בו, וכיון דבצלי גם לשיטת רש"י בדיעבד מותר בלא קריעה כלל ממילא דה"ה גם בקדירה בלא בשר.

ודעת הר"ף והרמב"ם דלקדירה, בין בפני עצמו בין עם בשר צריך קריעה שתי וערב וטיחה בכותל, ובדיעבד כשלא קרע כלל, אם בשלו בפני עצמו מותר, ואם בשלו עם בשר אסור כשאין ששים, ולצלי לדעת הר"ף אין צריך כלום אף לכתחלה, והרמב"ם הצריך לכתחלה קצת קריעה למרק החלב שבו, ע"ש.

ולמעשה, המחמיר שבכולם הוא רש"י, ומ"מ גם לשיטתו בקריעה שתי וערב וטיחה בכותל מותר לבשלו עם בשר, ולי"א על כל פנים בדיעבד מותר, ולפי זה מילתא דפשיטא דלמעשה מדינא מותר לבשלו עם בשר בקריעה שתי וערב וטיחה בכותל, דאפילו להי"א, כיון דלהרי"ף והרמב"ם ורבינו תם מותר גם לכתחלה, ודאי נוכל לסמוך עליהם גם לדעת רש"י, כיון דגם לדידיה על כל פנים בדיעבד מותר, וכ"כ גדולי הראשונים [סמ"ג ור"ן ורא"ש ורשב"א] שלכל הפירושים מותר לבשלו עם בשר בכה"ג.

ומ"מ הביא הב"י בשם ההגהות, נהגו העולם שלא לבשל שום כחל עם בשר כלל אפילו על ידי קריעת שתי וערב וטחו בכותל אף על פי שמותר לכל הפירושים, ויותר מזה נמצא בתשובת הגאונים דנהוג במתיבתא דלא מבשלי כחל כלל אלא צלוי צלי ליה [הג"א סימן כ"ד] וכן נמצא תשובת רש"י דכחל שנתבשל עם בשר אסור גם בדיעבד אף בקריעת שתי וערב וטיחה בכותל [מרדכי בשם ראב"ה], ואלו הדברים אינם מדינא אלא גזירות וסייגים, דמצינו בגמרא לקמן [ק"י ע"א] שהיו מקומות שאסרו להם לגמרי אכילת כחל מפני שהיו פרוצים באיסור בשר בחלב, ולכן גם הקדמונים החמירו יותר מכפי הדין הגמור, ולכן גם בזמנינו אין מבשלין כחל כלל ורק קורעין קריעות הרבה דעדיף מטיחה בכותל וצולין אותו על האש ואחר כך מבשלין אותו בקדירה.

והרמ"א כתב בזה"ל, ואם עבר ובשלו עם בשר, אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל יש להתיר בדיעבד במקום הפסד מרובה, אבל בלא"ה אין להתיר. ומה שנהגו לקורעו ולחותכו כמה פעמים שתי וערב ע"פ כולה עדיף ומהני יותר מטיחה בכותל. ולצלי נוהגין לכתחלה לקורעו שתי וערב וטיחה בכותל, מיהו אם עבר וצלאו אפילו בלא קריעה שרי אם נצלה לחוד בלא בשר עמו, ואם נצלה עם בשר עמו, אם נקרע שתי וערב וטחו בכותל שניהם מותרים, ואם לאו העליון מותר והתחתון אסור, ואין לאסור שניהם שמא נתהפך השפוד בדדיעבד לא מחזיקין איסורא, אבל לכתחלה אין לצלותו עם בשר כלל. ולקדירה בלא בשר נוהגין בו איסור לכתחלה, וה"ה לטגן אפילו בלא בשר, ואפילו נתייבש הכחל. ואם עבר ובשלו בקדירה לבדו בדיעבד מותר אם נקרע שתי וערב וטחו בכותל. מיהו אם נתייבש, דהיינו לאחר שלשים יום, אם עבר ובשלו, אפילו עם בשר מותר בדיעבד וכו'.

ובגמרא לקמן [ק"י ע"א] פסקו הלכתא בין כבדא בין כחלא תותי בישרא שרי עילויה בישרא דיעבד אין לכתחלה לא, והקשו התוספות היאך מותר בדיעבד כחל תחת הבשר והלא שמנונית הבשר נוטף על הכחל, ואי מיירי בקרעו שתי וערב וטחו בכותל אם כן עילוי בישרא נמי שרי דהא מותר לבשלו עם בשר בקדירה, ותרצו דלעולם מיירי בקרע שתי וערב וטחו בכותל, אך בזה

גרע מבישול, דאע"פ שקרעו עדיין נוטף החלב מן הכחל על הבשר וניכר שהוא בעין, עכ"ל, וכ"כ הרא"ש. וביאר הסמ"ג [לאוין קל"ז] וז"ל, וכן כחל לכתחלה אסור, שאע"פ שקרעוהו ויצא כל חלבו, יוצא ממנו לבנונית כעין חלב ונסרך על הבשר ונראה כעין בשר בחלב, ובדיעבד מותר שאין זה חלב. עכ"ל. והרשב"א והר"ן מפרשים דבלא נקרע איירי ומ"מ בדיעבד אין הכחל המונח למעלה אסור את הבשר, והטעם דאף שהחלב נוטף על הבשר ומסתרך בו, מכל מקום כיון דרובו נופל באש וחלב שחוטה דרבנן לא חששו לאסור הבשר בדיעבד מפני מעט החלב הנוטף על הבשר. ואם הבשר מונח על הכחל מותר גם לכתחלה, לפי ששומן הבשר הנבלע בכחל אין טעמו ניכר בהכחל [ר"ן], ועוד דאמרינן כבולעו כך פולטו [רשב"א].

הלב קורעו ומוציא את דמו, לא קרעו אינו עובר עליו.

[יורה דעה סימן ע"ב] יש בלב שני מיני דמים, האחד המובלע בבשר הלב כבכל הבשר ודם זה הוה ככל דם האיברים כשלא פירש מותר וכשפירש יש בו איסור לאו והמלח מפליטו לחוץ, והדם השני הוא הדם שבחללו שמתקבץ מחוצה לו בשעת שחיטה, ועל דם זה חייבים כרת, והמלח אינו מפליטו לחוץ מפני שהוא דם בעין וככנוס בכלי וגם האש אינו מפליטו לחוץ, ולפיכך אמרו הלב קורעו ומוציא את דמו, וקורעו קודם מליחה ושופך הדם ואחר כך מולחו כשאר בשר ואז מותר אפילו לבשלו. ויש מחמירין לבשלו אף אחר המליחה רק צולין אותו מטעם דחיישינן שמא יבשלו בלא קריעה, רק צולין אותו על ידי קריעה ומליחה קצת כשאר בשר ואחר כך מבשלים אותו, אך רבים מקילים בזה שלא מצינו גזירה זו בגמרא, וכן המנהג להקל, וכשמותר לבשלו מותר אפילו עם בשר ביחד.

לא קרעו קודם המליחה לא נאסר בכך וקורעו לאחר מליחה ומותר, והגם שבשעת מליחה בלע מדם החלל, מכל מקום אמרינן בזה דכשם שבלעו כך פלטו, והגם דבדם בעין לא אמרינן כבולעו כך פולטו, מכל מקום בלב אין אנו צריכין לכך, דבשר הלב משונה מכל הבשר שהוא חלק מאד ואינו בולע כלל, ולכן אמרו דאפילו אם בישלו ולא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר.

דף ק"י ע"ב

אמר ליה אב"י לרב ספרא כי סלקת להתם בעי מינייהו, כבדא מה אתון ביה וכו'.

מבואר כי הסתפקו בדין הכבד, ובראשונים נאמרו כמה שיטות מה היה ספקם ומה עלה בידם להלכה. ונקדים ונאמר כי הכבד יש בו ריבוי דם דהוא כולו דם אלא שהתורה התירתו, דלא אסרה תורה אלא דם הנשפך כמים שנאמר על הארץ תשפכנו כמים, והכבד הוא קרוש ועומד בגוף הבהמה ואינו נשפך כמים [לבוש]. וכיון

שהוא כוליה דם לכן רבתה המחלוקת בין הראשונים איך להכשירו לאכילה, ויש שסוברים שאין לו היתר במליחה כלל, דמפני ריבוי דם שבו לא יוציא המלח דמו ממנו ואין לו היתר רק על ידי צליה על האש וישהנו כחצי צלייתו ואחר כך מותר לבשלו כמו שנוהגין עתה בכל תפוצות ישראל, וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם וכ"כ בה"ג, ועיין בסמוך בענין החליטה שמוזכרת בסוגיין.

ושיטת רבינו תם בתוספות, והרא"ש, דעל ידי מליחה אין שום ספק שמותר לבשלו, דמליחה הוה כצליה, דמליח הוה כרותח דצלי ופולט על ידי מליחה כמו שפולט על ידי צליה, ובאמת דלעצמו של כבד אין צריך כלום שהרי הוא כולו דם והתורה התירתו ומותר לבשל הכבד בלא שום דבר, והספק הוא על שאר בשר שמתבשל עם הכבד שלא נמלח, אם פליטת דם הכבד אוסר בשר אחר, דאולי כיון שהוא כולו דם והתורה התירתו אינו אוסר, או אפשר דאחר שפירש הדם לחוץ אוסר מדרבנן.

ושיטת התוספות דבלא מליחה פשיטא שאסור, והתלמוד הוא דמסתפק כיון שיש בכבד ריבוי דם שמא אינו יוצא כולו על ידי מליחה, ולענין הכבד עצמו ודאי דמליחה מתרת לבשלו, והספק הוא לענין לאסור בשר המתבשל עמו אחר מליחתו, ומיירי לאחר מליחה כדרך שמולחין כל בשר, או אפשר דלאחר מליחה גם שאר בשר אינו אוסר.

ונמצא לפי זה למעשה, דלרבינו תם מותר לבשל כבד בלא מליחה כלל ולבשלו עם בשר אסור, ואם בשלו עם בשר הכבד כשר והבשר אסור, וממילא דגם כשנתבשל לבדו הקדירה אסורה שבולעת מדם הפליטה. ולהתוספות אם בישל הכבד בלא מליחה אסור, וכשמלחו כשר, ואם בשלו לאחר מליחה עם בשר הכבד כשר והבשר אסור, וממילא דגם כשנתבשל לבדו אחר מליחה הקדירה אסורה. אבל להרי"ף והרמב"ם גם הכבד אסור כשנתבשל על ידי מליחה ואין לו היתר רק על ידי צליה.

ואמרו בסוגיין, אשכח ההוא כבדא דהוה בה סמפונא דבליעא דמא, אמר להו אמאי עבדיתו הכי אמרו ליה אלא היכי נעביד אמר להו קרעו שתי וערב וחיתוכא לתחת וכו', דהיינו דלכל הפירושים מה שמותר הוא דם הכבד עצמו, אבל הדם שבסמפוני הכבד הוה כדם בעין, ואפילו בצלי אם לא הוציאו דם הסמפונות על ידי פתיחת הסמפונות אין הדם יוצא מהם על ידי צליה, ולכן אמרו קרעו שתי וערב וחיתוכא לתחת, שיהא חיתוכו למטה כשנתנוהו בתנור לצלות כדי שיזוב הדם ויצא [רש"י ד"ה וחיתוכא]. ואף על גב דבחוטי דם קיימא לן דלצלי אין צריך חתיכה דנורא משאב שאיב כדלעיל, סמפוני הכבד שאני שיש בהם ריבוי דם ולכן אף בצלי צריך חתיכה. ודעת התוספות דבאמת לצלי אין צריך חתיכה כמו שם, ומה שהצריך התלמוד חתיכה זהו לבישול.

ובתלמוד הזכירו בסוגיין שהיו נוהגים לחלוט את הכבד, דהיינו אם חלטו בחומץ או ברותחין ונקב והוציא מזרקין הדם שבתוכו מדינא דגמרא מותר לבשלו אחר כך אפילו עם בשר, שהחליטה צומתת הדם ולא יצא עוד, אלא שהגאונים אסרוהו מפני שאין אנו בקיאים בחליטה כמה מדת חום המים וכמה לשהות הכבד בתוך המים ולכן אסרו כל מין חליטה אפילו בחומץ, ומ"מ בדיעבד אם קרעוהו שתי וערב להוציא הדם שבסמפונות ואחר כך חלטוהו ברותחין או בחומץ ואחר כך בשלוהו אפילו עם בשר אין לאסור בדיעבד, מאחר שזהו היתר גמור גם להרמב"ם, אף שהגאונים אסרוהו אין סברא שיהיה גזרתם גם על בדיעבד, וכן פסקו בשולחן ערוך סעיף ב', וכן הסכימו גדולי אחרונים והכי קיימא לן.

מבואר בסוגיין כי אם צלו את הכבד עם בשר בתנורים שבימי חכמי הגמרא שפיהם למעלה, יהיה הכבד למטה והבשר למעלה דאם הכבד יהיה למעלה הרי יבלע הבשר ממנו מריבוי דם שבו, ולא דמי לבשר ובשר, אך בדיעבד מותר גם כשהכבד למעלה דדם מישרק שריק ואינו נבלע בבשר וגם מטעם כבולעו כך פולטו יש להתיר. ואמרו עוד, דרש מרימר, הלכתא בין כבדא בין כחלא, תותי בשרא שרי, עילוי בשרא - דיעבד אין, לכתחלה לא, וכתב רש"י, ולדידן אסור לגמרי לכתחלה, לפי ששפודים שלנו אינן תלויין אלא שוכבות, ופעמים שמרים זנב השפוד ונמצא התחתון עליון ופעמים שמשפילו ונמצא חברו עליון, הלכך בין שהכבד לצד הראש ובין שהוא לצד הזנב אסור. ולכן בתנורים שלנו שפיהן מן הצד וכשתוחבים הבשר לצלות מהפכים השפוד לכאן ולכאן למעלה ולמטה אסור לצלות לכתחלה כבד עם בשר, מפני שהכבד יהיה למעלה מהבשר ובדיעבד מותר מטעם שכבר נתבאר.

דף קי"א ע"ב

אמר רב יהודה אמר שמואל קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח; ושמואל לטעמיה, דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח, וכבוש הרי הוא כמבושל. כי אתא רבין א"ר יוחנן מליח אינו כרותח, וכבוש אינו כמבושל.

[יורה דעה סימן ס"ט] דינו של הכלי שאינו מנוקב כשמלחו בו בשר, כתב הש"ע [סעיף ט"ז] וז"ל, ואם מלח בכלי שאינו מנוקב אסור להשתמש באותו כלי בדבר רותח, ואם נשתמש בו בעי קליפה אם הוא דבר יבש ואם הוא דבר לח בעינן ששים נגד הקליפה מן הקערה. וי"א שאפילו בצונן אסור להשתמש בו בלא הדחה ואם נשתמש בו בלא הדחה ידיח מה שנשתמש בו, אבל מותר לחזור ולמלוח בה בשר לאחר שנקבה, או אפילו בלא נקיבה אם הבשר שהה כבר במליחתו והודח, אבל אם הוא מנוקב מותר לאכול בו אפילו רותח, ויש אוסרין ברותח ויש לזיזוהו לכתחלה ובדיעבד מותר. עכ"ל:

וביאור הדברים, דקיי"ל אין מליחה לכלים להפליט אבל יש מליחה להבליע בכלים ויפליטו ע"י בישול, כלומר דע"י שמולחין מליחת איסור בכלי הוא בולע ונעשה טרפה, אמנם שתפליט ממנו לענין לאסור אח"כ דבר המותר הנמלח בו בזה אין מליחה לכלים, דכח המליחה אינו פועל להוציא פליטת הכלי, אבל כשמבשלים בו דבר היתר נאסר התבשיל, משום דע"י בישול נפלט האיסור מהכלי ונבלע בהיתר. וזה שכתבו דמותר לחזור ולמלוח בו בשר לאחר שנקבחו דאע"ג דהכלי טרפה, מ"מ אין כח המליחה השניה יפה להוציא ממנו הבלוע.

ולענין מה שאסרו להשתמש בו בדבר רותח ואם נשתמש בו צריך קליפה בדבר יבש ובלח צריך ששים נגד קליפה מן הקערה, דוקא ברותח אסור להשתמש בו, דבישול מפליט, מ"מ אם נשתמש בו, כיון דהקערה צוננת הוה דינו כחם לתוך צונן דדי בקליפה, אבל להשתמש בו בצונן אין כאן איסור כלל, ורק יקנח הכלי שלא יהא עליו דם. וכ"ז הוא בכלי שאינו מנוקב, אבל כשמלחו בכלי מנוקב מותר להשתמש בו אפילו רותח שהרי הדם לא נבלע בה כלל דם מישרק שריק ויצא מבין הנקבים ולא נבלע כלל בהכלי, ומה שאמרו בסוגיין קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח מיירי בכלי שאינו מנוקב [רא"ש], והגמ' קמ"ל דלא לבד שהבשר אסור דזהו מילתא דפשיטא אלא אפילו הכלי אסור, דאל"כ איך מולחין תמיד בכלי מנוקב והרי מפעם ראשון נאסר. ובב"י הביא הרבה דעות דס"ל דגם בכלי מנוקב אסור לאכול בו רותח, וצ"ל לדבריהם אף על גב דדם מישרק שריק זהו לענין הבשר אבל בכלי נשאר דם וציר בין נקב לנקב. והטור כתב בשם הר"פ לחלק בין כלי חרס לשאר כלים, דכלי חרס ודאי בולע אף כשהוא מנוקב. ומה שכתבו בש"ע שהבאנו דיש ליזהר לבתחלה ובדיעבד מותר, היינו דלכתחלה יש ליזהר בכל הכלים, ובדיעבד מותר אפילו כלי חרס, שהרי לא הזכירו חילוק זה, ש"מ דס"ל דבדיעבד גם כלי חרס מותר. ובאמת האחרונים [יש"ש ובי"ה] כתבו לאסור בכלי חרס אפילו דיעבד, ולזה הסכימו הנושאי כלים [ש"ך וט"ז]. וזהו ברותח, אבל להשתמש צונן במנוקב ודאי דמותר אף בכלי חרס וא"צ אפילו הדחה רק קינוח [ש"ך סק"ע].

והלכתא דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח.

[יורה דעה סימן צ"ה] נושא זה של נ"ט בר נ"ט הוא מן ההלכות השכיחות ביותר במטבח היהודי, ולכן נרחיב כאן את הדיבור יותר.

איפסקא הלכתא בגמרא דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח, משום דהוה נותן טעם בר נותן טעם, ביאור הדברים, דגים צלויים רותחים שנתנום לתוך קערה שאכלו בה בשר מותר לאכול הדגים בכותח שהוא מאכל חלב, ולא אמרינן הרי הדגים יש בהם טעם בשר שבלעו מן

הקערה, לפי שאין זה טעם גמור, דודאי אם היו מבושלים יחד עם הבשר היה אסור לאוכלן בכותח, וכן לאכול חלב רותח בקערת בשר, משום דהוה טעם ראשון והוה כבשר גמור, אבל קערה זו היא עצמה אינה בשר אלא שהבשר נתן בה טעם, והקערה נתנה טעם בדגים, והוה שני טעמים של היתר, ונקלש הטעם, ולכן מותר לאוכלן בכותח, ואין הבדל בין שהדגים והקערה שניהם רותחים ובין שהאחד רותח והשני צונן וכל שכן כששניהם צוננים.

וזהו יסוד דין נותן טעם בר נותן טעם, דכל כי האי גוונא שהמאכל בלע מכלי בשר בן יומו מותר לאכול המאכל הזה עם חלב משום דנקלש הטעם והוה נותן טעם בר נותן טעם וכן להיפך, ואין דין זה רק בבשר עם חלב או חלב עם בשר דכיון דטעם שני אכתי של היתר הוא ואיקלש כולי האי לא חשיב לאסור אבל בדבר איסור כל היכא דאיכא טעמא אוסר עד סוף העולם [ר"ן] כלומר כגון קדרה שבשלו בה איסור ואחר כך בשלו בה מים ונתנו מן המים למאכל צריך ששים נגד כל המים דחשבינן להמים כגוף האיסור אף על גב דטעם שני הוא וכן לעולם.

ודע דגם בנותן טעם בר נותן טעם דהתירא לא אמרינן רק כשטעם הראשון היה בכלי והשני בהמאכל כמו בדגים שעלו בקערה, אבל כשגם טעם הראשון היה במאכל לא שרינן נותן טעם בר נותן טעם, כגון אם איזה מאכל רותח היה מונח על בשר ורתח ואחר כך הניחו הדגים רותחים על זה המאכל הרותח אסור לאכול הדגים בכותח, דכן פסקו הראשונים [ספר התרומות ושערי דורא, הובא בפמ"ג], דדווקא כשהטעם הראשון בכלי והשני באוכל הוקלש הטעם אבל כשהראשון באוכל הוה כממש, ובפתחי תשובה הביא חולקים על זה, וכן כתב החוות דעת דלא אמרינן נ"ט בר נ"ט בשעת בישול, כגון אם נפל חלב על הקדרה שמבשלין בה דגים כנגד הרוטב ואח"כ בישלו הדגים עם הבשר אפילו בדיעבד אסור אם לא היה ששים בבשר נגד החלב שנפל בראשונה על הקדרה, ולא אמרינן דהוי נ"ט בר נ"ט, דכיון שנפל בשעת הבישול ובישול מפעפע בכל הכלי לחומרא והבלוע מקושר הוא עם התבשיל חשבינן כאילו נפל לתבשיל והוה טעם אחד, אמנם בתשובת בית אפרים השיג עליו והעלה דאפילו בשעת הבישול אמרינן נ"ט בר נ"ט, ע"ש.

ובענין זה מצאנו שלש שיטות לראשונים, דעת רבינו תם ור"י הזקן [וכן מתבאר מפירוש רש"י ומהרמב"ם פ"ט] דאין חילוק בין כשעלו הדגים רותחים בקערה של בשר ובין שבשלו אותם בקערה או צלו אותם בהקערה, בכולם מותר לאכול הדגים בכותח מפני שהוא נותן טעם בר נותן טעם. ודעת ריב"ן בשם רש"י שהביאו התוספות והרא"ש, דדווקא עלו, אבל לא נתבשלו, דכשעלו בקערה רותחת לא בלעו הדגים רק כדי קליפה והבליעה מועטת, בזה התירו נותן טעם בר נותן טעם, אבל כשנתבשלו בקערה

ונבלע כל טעם הבשר שהיה בקדרה לא התירו בזה נותן טעם בר נותן טעם, דזהו כאלו נתבשלו עם בשר ממש. ודעת ספר התרומה והפמ"ג והסמ"ק והרא"ש שנתבשלו מותר ונצלו אסור, דבנתבשלו יש שלשה טעמים, הבשר בקערה והקערה במים והמים בדגים, ואף ש"ל דהלכה הפליטה מהקערה עצמה לדגים, מכל מקום אנן סהדי דרוב הפליטה הלכה אל המים, אבל בנצלו כיון דהפליטה הולכת מהקערה עצמה אל הדגים הוה כטעם ראשון ואסור.

ובשו"ע הכריע כדיעה ראשונה דבכל גזונא שרי, שכתב [סעיף א'], דגים שנתבשלו או שנצלו בקדרה של בשר רחוצה יפה שאין שום שומן דבוק בה, מותר לאכלם בכותח משום דהוה נותן טעם בר נותן טעם דהתירא, ואם לא היתה רחוצה יפה, אם יש בממש שעל פני הקדרה יותר מאחד מששים בדגים אסור לאכלם בכותח וכו'.

ומלשון הגמרא דגים שעלו נראה להדיא דבענינא דנותן טעם בר נותן טעם יש מה שאסור לכתחלה ורק בדיעבד מותר ויש מה שמותר לכתחלה, והיינו להכניס הדגים בקערה של בשר כדי לאכלם בכותח אסור לכתחלה, ולכן אומר התלמוד דגים שעלו בקערה, כלומר בדיעבד כשעלו, אבל אם עלו מותר לאוכלן בכותח לכתחלה, ולכן אומר התלמוד מותר לאוכלן בכותח, ומותר הוה לכתחלה.

והרמ"א כתב וז"ל, ויש מחמירים בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם, והמנהג לאסור לכתחלה ובדיעבד מותר בכל ענין, ודוקא לאכול עם חלב ובשר עצמו, אבל ליתנן בכלי שלהם מותר לכתחלה וכן נהגו. וכן אם לא נתבשלו או נצלו תחלה רק עלו בכלי של בשר מותר לאוכלן עם חלב עצמו וכן להיפך, וכן אם היה הכלי שנתבשלו או נצלו בו לפגם שלא היה בן יומו נוהגין היתר לכתחלה לאוכלן עם המין השני. עכ"ל:

והיש מחמירים זו הדיעה השניה שהבאנו לעיל, אמנם לדינא מסכים גם הוא לדעה ראשונה שהיא דעת רוב הפוסקים, אלא שנהגו להחמיר כדעה השניה לכתחלה, ובדיעבד מותר, כלומר לכתחלה אין לאוכלם בכותח ובדיעבד כשנתנו אותם בכותח מותר לאכול וסומכין על דיעה ראשונה.

וזה שכתב דליתנן בכלי שלהן מותר לכתחלה, כלומר ליתן דבר שנתבשל בכלי חלב בכלי בן יומו שנתבשל בה בשר אף כשהוא רותח, דזה שני טעמים שעל ידי כלים.

והנה כל מה שכתבנו לענין נ"ט בר נ"ט הוא לענין כלי בן יומו, אבל בכלי שאינו בן יומו מותר לבשל לכתחילה לכולי עלמא ולאכלו בחלב, אבל כל זה כשהמאכל אינו דבר חריף, אבל אם היה דבר חריף, כגון שבשלו דברים חריפים בכלי של בשר אפילו אינו בן יומו, או שדכו תבלין במדוך של בשר אם אכלו בחלב אוסר אפילו

בדיעבד עד דאיכא ששים נגד הבשר הבלוע בהם, ומ"מ לא מקרי מאכל דבר חריף משום מעט תבלין שבו, רק אם כולו הוא דבר חריף ורובו ככולו. עכ"ל. בדבר חריף לא אמרינן נותן טעם בר נותן טעם משום דחריפותו משוי ליה כאלו האיסור בעין, וגם בדבר חריף לא שייך אינו בן יומו דחריפותו מחליא ליה לשבח כאלו היה בן יומו.

צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאוכלו בכותח והני מילי צנון דאגב חורפיה בלע, אבל קישות גריר לבי פסקיה ואכיל, קילחי דליפתא שרי, דסילקא אסירי, ואי פתך בהו דליפתא שפיר דמי.

[יורה דעה סימן צ"ו] צנון שחתכו בסכין שחתך בו בשר אסור לאוכלו בכותח ולא דמי לדגים שעלו בקערה דמותר לאוכלן בכותח כנ"ל דהוה נותן טעם בר נותן טעם, דסכין פעמים שהשמנונית קרוש על פניו ואינו ניכר, וכשחותך בצנון הוה נותן טעם הבא מן הממש, ועוד דמשום חורפיה בלע טפי מדגים הרותחים ואגב דוחקא דסכינא פליט סכינא ובלע צנון [רש"י ד"ה קישות].

ויש נפקא מינה בין שני הטעמים, דלטעם שמנונית הקרוש על פניו אסור אפילו אם הסכין אינו בן יומו ולא הוה נותן טעם לפגם, שהרי אין כאן טעם בלוע אלא טעם בעין, ולטעם השני דמשום חורפא בלע אין האיסור אלא אם כן הוא בן יומו, וכ"כ השו"ע [סעיף א'] וז"ל, צנון או סילקא שחתכם בסכין של בשר בן יומו, או שאינו מקונח, אסור לאכלם בחלב עד שיטול ממקום החתך כדי נטילת מקום שהוא כעובי אצבע או שיטעמנו ולא יהא בו טעם בשר שאז מותר בהדחה. עכ"ל.

ואף שאמרו בסוף פרק אין מעמידין [עבודה זרה ל"ה ע"ב] בדבר חריף אין חילוק בין בן יומו לאינו בן יומו, דאמרינן שם דקורט של חלתית של עכו"ם אסור באכילה, מאי טעמא משום דמפסקי ליה בסכינא, ואף על גב דנותן טעם לפגם מותר וסתם כלים אינן בני יומן, אך אגב חורפא דחלתיתא ממתיק השמנונית שבתוך הסכין והוה כנותן טעם לשבח ואסור, הרי מפורש דדבר חריף משוה אינו בן יומו כבן יומו, כתבו הראשונים [תוספות שם והרא"ש בשם הר"ם מרוטנבורג] דזהו לא בכל דבר חריף רק בחלתית שהוא חריף מאד דאינו מאכל אדם כלל רק לפרקים מערבים ממנו מעט בתוך המאכל ועיקרו הוא לרפואה דשורין אותו במים פושרין ושותין המים לרפואה ויש בו חמימות הרבה, ואינו דומה לצנון ושאר מאכלים חריפים דלא מהני חריפותם רק להוציא הבלוע מתוך הכלי והמאכל אבל לא לעשות אינו בן יומו כבן יומו. אמנם דעת בעל ספר התרומה דחלתית וכל הדברים החריפים דין אחד להם ומשום אינם בני יומן, וזהו שכתב רבינו הב"י שם די"א דה"ה לאינו בן יומו והוא מקונח, עכ"ל, משום דחריפותא ממתיק לעשות אינו בן יומו כבן יומו.

וכמה אוסר הדבר חריף, כבר נתבאר שאוסר כדי נטילה שהוא כעובי אצבע, וכן עיקר לדינא דדבר חריף אוסר כדי נטילה דכן הכריע השולחן ערוך לעיקר הדין אך לכתחלה חוששין להדיעה שאוסרת כולה.

אם חתך הצנן בסכין של בשר ולא חתך ממנו כדי נטילה וגם לא טעמו ובשלו בחלב צריך ששים כנגד מקום הנטילה, ואם אינו יודע לשער מקום הנטילה ישער ששים כנגד מה שנגע בהסכין בהם כשיודע בבירור עד איזה מקום מהסכין נגע, ואם אינו יודע בבירור אמרינן דמסתמא משך בכל הסכין וצריך ששים נגד כל הסכין לבד הקתא [ש"ך וט"ז סק"ד], אמנם אם חתך את הצנן דק דק צריך לשער ששים נגד כל הצנן דכל חתיכה ממנו נאסר כדי נטילה, אך זהו כשכל הצנן הוא פחות מהסכין, דאם לא כן די בששים נגד הסכין דיותר ממשך הסכין אין בו טעם בשר.

וכתב הרמ"א [סעיף א'], ויש אומרים שאם חתך צנן בסכין של איסור כולו אסור, וכן אם חתכו בסכין של בשר אסור כולו בחלב, וכן נוהגין לכתחלה, אבל בדיעבד אין לאסור רק כדי נטילה. עכ"ל. וזו דעת הרשב"א דדבר חריף אוסר כל החתיכה, ורוב הפוסקים אין סוברים כן ולכן בדיעבד כגון ששמו לתוך התבשיל או כיוצא בזה אין צריך לשער ששים רק נגד מקום הנטילה כפי הדינים שנתבאר אבל לכתחלה כגון לאוכלן בחלב יש לאסור כולו.

דעת רוב הפוסקים דמה שאמרו חז"ל דמפני חריפות הצנן בולע הרבה כמו שנתבאר, לאו דווקא צנן, דה"ה שומין ובצלים ותמכא שקורין חרי"ן [חזרת]. דכל אלו אנו רואים בחוש שיש בהם חריפות יותר מן הצנן, וכן כל כיוצא באלו הוה דבר חריף. וירקות חמוצים כמו מלפפון וגזר חמוצים וכן שארי מיני ירקות נראה בחוש שאין בהם חריפות כלל, וצנן שאנו מכירים יש אומרים דהוא דוקא צנן שקליפתו שחורה, אבל צנן שקליפתו לבנה אינו נקרא דבר חריף, ובכל זה צ"ע לדינא.

חתך קישואים בסכין של חלב מותר לאכלם בבשר בגרירה בעלמא והוא פחות מקליפה, דקליפה צריך על כל פנים קרום דק שינטל בבת אחת, אבל גרירה הוא פחות מזה, דבאמת די בהדחה בלבד, ורק שמפני לחותם אין ההדחה מועיל בהם וצריך גרירה. וכן להיפך, כשחתכן בסכין של בשר מותר לאכלן בחלב על ידי גרירה. ובקישואים נכללים כל מיני ירקות, ואם חתך בו לפת אין צריך אפילו גרירה ודי בהדחה בעלמא מפני שאין בהן לחות הרבה, ולא עוד אלא אפילו כשחתך צנן אחר הלפת מותר הצנן על ידי הדחה כמו הלפת, דהלפת מבטל טעם השמנונית מהסכין [רש"י ד"ה ואי פתך] לפי שטעם הלפת משונה ומבטל טעם הנפלט מהסכין. ודווקא לפת שטעמו משונה, אבל ירק או לחם ושאר

דברים אין מבטלים הטעם, ואפילו בלפת אין להתיר לחתוך הצנן רק פעם אחת, אבל לא הרבה פעמים, אם לא שחתך כל פעם לפת בין חתיכת צנן לצנן.

מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא אמר ליה אסור, דחלא מאי אמר ליה שרי.

מותר להניח כלי שיש בו חלב אצל כלי שיש בו בשר בתוך תיבה אחת ולא חיישינן שמא יפול מזה לזה ולא ידע ויבא לאוכלם כך, שמפני שהבשר והחלב הם ממש בעין והכל יודעים שאוסרים זה את זה מזהר זהירי בה אינשי, וכן מותר להניח כלי שיש בו חלב אצל כלי שיש בו חומץ, מפני שאף אם יפול בו החלב מעט לתוך החומץ יתערב יפה ויתבטל קודם שיתן מן החומץ לתוך בשר, אבל אסור להניח כלי שיש בו כותח אצל כלי שיש בו מלח אם שני הכלים מגולין, מפני שאין נזהרים מליפול מזה לזה כיון שאין אוסרים זא"ז ויש לחוש שמא יפול חתיכה של כותח לתוך המלח ולא אדעתיה, והכותח בעין ואינו בטל תוך המלח, ויתננו לתוך תבשיל בשר או ימלח בו בשר. והרמב"ם [פי"ט הכ"ה] מפרש הטעם משום דהמלח שואב הטעם מהכותח, ע"ש.

ההוא בר גזולא דנפל לכדא דכמכא, שרייה רב חנינא בריה דרבא מפשרוניא וכו', אבל האי כותחא הרי נאכל מחמת מלחו, והני מילי חי, אבל צלי בעי קליפה, ואי אית ביה פילי כוליה אסור, ואי מתבל בתבלין כוליה אסור.

[יורה דעה סימן צ"א] בשר וגבינה שנגעו זה בזה, אפילו אחד מהם לח או אפילו שניהם לחים מותרים לגמרי בלא קליפה כיון שהם צוננים, ומ"מ צריך להדיח מקום נגיעתם דמפני לחותם לא ימלט שלא נדבקו מעט זה לזה, ולכן די בהדחה קלה ואין צריך שיפשוף, ומותר לצור אותם במטפחת אחת באופן שכל אחד יונח בפני עצמו ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה, וזהו ששנינו לעיל [ק"ז ע"ב] צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה, ואם נגעו צריכין הדחה.

ואם נפלו זה לתוך זה חלב ובשר צוננים מדיח הבשר ומותר. וכל זה כשלא נמלחו, אבל נמלחו ובעודן במלחן נפלו זה לתוך זה קיימא לן דמליח כרותח דצלי ולא כרותח דבישול, ולכן לא נאסר כולו כדין בישול אלא צריך קליפה במקום שנוגעים זה בזה.

וזה שנתבאר דבמליחה די בקליפה זהו כששני החתיכות הבשר והחלב שניהם כחושים, ולכן בשר וגבינה שנגעו זה בזה והם מלוחים צריך לקלוף מקום נגיעתן כשהיו שניהם כחושים, ואם שניהם שמנים, ואפילו אחד מהם שמן שניהם אסורים לגמרי וצריך ששים. ומליחה אינה אוסרת רק כשהם לחים, אבל כשהם יבשים אפילו הם מלוחים אינו כלום, כללא דמילתא יבשים כשהם מלוחים

או שאינם מלוחים והם לחים סגי בהדחה, ואם אחד מהם לח והשני יבש שנתייבש במלחו ונגעו זה בזה די גם כן בהדחה [לבוש].

באיזה מליחה נחשב כרותח, אמרו בסוגיין שיהא מלוח שאינו יכול לאכול מחמת מלחו, אבל כשנאכל מחמת מלחו לא נחשב כרותח. ויש בזה כמה דיעות כמ"ש הטור וז"ל, והא דמליח חשיב כרותח דווקא שאינו נאכל מחמת מלחו, ופירש רש"י דהיינו מליחת בשר להצניע שאינו נאכל עד שישרוהו במים וידיחוהו היטב. ויש אומרים דלא נקרא אינו נאכל מחמת מלחו אלא כגון עיבוד שמולחין אותו הרבה לצורך הדרך. ורבינו תם פירש דכל מלח שמולחין לקדירה מקרי אינו נאכל מחמת מלחו, אבל נאכל מחמת מלחו לא חשיב כרותח, עכ"ל, ולדיעה זו הסכימו רוב הפוסקים והכי קיימא לן [ב"ב].

וצריך עוד לברר מה הוא שיעור זה, דדרך משל, אם הדרך למלוח בשר כדי להצניע להשהותו שלשה ימים כך במלחו, ממתי נחשב הוא רותח, האם מיד או רק לאחר שלשה ימים. ועוד מה הדין לאחר זמן רב ששהה כך, האם נחשב שנשאר כרותח או דאמרינן שתש כוחו של המלח. מלשון רוב הפוסקים משמע להדיא דזה המלוח שחשיב כרותח הוי מיד שמלחוהו עד שידיחוהו, ולא בעינן עד שיששהא במלחו שיעור המליחה דאז אינו נאכל מחמת מלחו, ואפילו הונח כמה ימים מיחשב כרותח. אמנם יש בראשונים שחולקים על זה, כמ"ש הר"ן בשם הר"י אלברצלוני [מובא בב"ב] וז"ל, דכל ששהה במלחו שיעור מליחה לקדירה הוי רותח ומקמי הכי לא. עכ"ל. והשו"ע כתב [סעיף ה'] וז"ל, מליח שאינו יכול לאכול מחמת מלחו דהיינו כעין מליח שמולחים לקדירה ושהה כדי מליחה לקדירה כל זמן שלא הדיחו מקרי אינו נאכל מחמת מלחו, ומליח כעין מליח דבעי לה לאורחא, אפילו לאחר שהדיח הוי אינו נאכל מחמת מלחו, וכל זמן שלא שראו במים דינו כרותח לאסור כדי קליפה. עכ"ל. והרמ"א כתב עליו וז"ל, ויש אומרים דלאחר ששהה במלחו שיעור מליחה לא מקרי אחר כך רותח ולצורך גדול כגון בהפסד מרובה והוא לצורך סעודת מצוה יש לסמוך אמקילין, אבל בלא"ה אין להקל כלל, אפילו לא נמלח הבשר משני צדדין רק מצד אחד, כל שנמלח מליחה שאינו נאכל מחמת מלחו מיחשב רותח, אבל כל שלא נמלח כל כך מיחשב צונן אפילו נמלח משני צדדין. ויש אומרים דאנן אין בקיאין בדבר ויש לנו לחשוב אפילו מליחת צלי כרותח, וטוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה. עכ"ל. ועיין בערוך השלחן שהאריך בבירור דעת בעלי השו"ע.

ובסוגיין הובא מעשה בגזול שנפל לכד של כותח והתירו הגזול דאע"ג דמליח כרותח זהו כשאינו נאכל מחמת מלחו, אבל כותח נאכל מחמת מלחו. והני מילי חי, אבל צלי צריך קליפה מלמעלה סביב [רש"י ד"ה קליפה], ואם יש

בו בקעים והוא צלי, לא סגי ליה בקליפה לפי שבולע דרך הנקבים וכולו אסור [רש"י ד"ה ואי אית]. ואי מתבל בתבלין כוליה אסור, דהתבלין שנתבשלו עמו מרכיזין אותו ונוח לבלוע, וכשנפל לכותח היה צמא לבלוע ונבלע [רש"י ד"ה ואי מתבל]. ולפירוש רש"י היונה היתה מבושלת או צלויה וחי מקרי כשהיא צוננת וצלי מקרי כשהוא רותח, אבל צלי צונן הוה כשאר צונן דעלמא דסגי ליה בהדחה, וגם זה שאמרו דאי אית ביה פילי כולו אסור היינו בצלי רותח דאית ביה פילי ואגב הפילי בלע, ואי מתובל בתבלין והוי רותח אף על גב דלית ביה פילי כולו אסור לפי שהתבלין מושכין את הכותח ומבליעין אותו בכולו [ר"ן וכ"כ הרשב"א], ולפי זה צלי צונן בכל ענין אין צריך רק הדחה וצלי רותח צריך קליפה, ואם הוא רותח ויש בו בקעים או מתובל בתבלין כולו אסור.

אבל הרא"ש פירש דחי הוא חי ממש שאינו מבושל ולכן סגי בהדחה, אבל צלי אפילו צונן צריך קליפה, ואי אית בצלי פילי או מתובל בתבלין אפילו צונן כולו אסור. ובספר התרומה כתב דאפילו חי אם יש בו בקעים או מתובל בתבלין כולו אסור לפי שהתבלין או הבקעים מבליעין בכולו את הכותח, וכ"כ הטור וז"ל, ודווקא בבשר חי יש חילוק בין נאכל מחמת מלחו לאינו נאכל מחמת מלחו, אבל בצלי אין חילוק, שאפילו נפל למליח שנאכל מחמת מלחו בעי קליפה, ואם יש בקעים או מתובל בתבלין, אפילו אין בו בקעים והוא חי כולו אסור. עכ"ל.

ונמצא שיש בענין זה שלש שיטות, לשיטת רש"י המיקל שבכולן כשהוא צונן אין צריך כלום רק הדחה אפילו הוא צלי ויש בו בקעים ותבלין, שיטת ספר התרומה המחמיר שבכולן שאין די בהדחה רק חי ואין בו בקעים ואינו מתובל בתבלין, אבל צלי אפילו צונן צריך קליפה, ואם יש בו בקעים או מתובל בתבלין אפילו הוא חי כולו אסור. ודעת הרא"ש והסמ"ק בחי אין צריך רק הדחה בכל ענין, אבל בצלי צריך קליפה אפילו כשהוא צונן, ואם הצלי הצונן יש בו בקעים או מתובל בתבלין כולו אסור, והטור פסק כהמחמיר שבכולן.

והשו"ע [סעיף ז'] פסק כרש"י, וז"ל, הא דמפלגינן בין נאכל מחמת מלחו לאינו נאכל מחמת מלחו ה"מ בבשר חי, אבל צלי רותח שנפל למליח, אפילו נאכל מחמת מלחו בעי קליפה, ואם יש בו בקעים או שהוא מתובל בתבלין והוא צלי רותח כולו אסור, וה"ה אפוי ומבושל. עכ"ל. והרמ"א כתב וז"ל, ויש אומרים דאפילו הם צוננים דינא הכי וכן יש לנהוג אם אין הפסד מרובה. עכ"ל. והוא כשיטת הרא"ש והסמ"ק הנ"ל דבצלי אפילו צוננים דינא הכי דצריך קליפה ובבקעים או בתבלין כולו אסור, אמנם לעיקר דינא תופס כרש"י מדהתיר בהפסד מרובה בצונן.

אמר רב נחמן אמר שמואל אין מניחין כלי תחת בשר עד שיכלה כל מראה אדמומית שבו וכו' אלא אמר רב אשי לית ליה תקנתא אלא משדא ביה תרתי גללי מלחא.

[יורה דעה סימן ע"ו] צלי שלא נמלח וחתכו על גבי ככר, אף על פי שיש בככר מראה אודם, ואף שעבר בכל הככר מעבר לעבר, ואפילו המוהל עב, מותר, אם נצלה עד כדי שיחא ראוי לאכילה לרוב בני אדם דהיינו חצי צלייתו, דאין זה מין דם אלא מוהל בעלמא, ולכן גם המוהל בלא הככר נמי שרי.

כתב הטור, בשר שצולין בלא מליחה אין נותנין כלי תחתיו לקבל שמנונית הנוטף ממנו עד שיצלה עד כדי שיחא ראוי לאכילה על ידי צליה זו, וקאמר בסוגיין שאם נותן בכלי ב' או ג' גרגרי מלח מותר לפי שהמלח מושך כל הדם בטבעו לשולי הכלי והשומן צף למעלה, ואחר צליה שופך בנחת השומן מלמעלה ומשליך הדם הנשאר בשולי הכלי וכו', וכתבו הגאונים שלא התירו על ידי נתינת מלח אלא בב' או ג' גרגרין, אבל אם המלח הרבה אסור לפי שפוסק כח הדם ועושהו כמים ומתערב עם השומן, ועל כן כתב רש"י שאין אנו בקיאים בדבר שלא להרבות או למעט ואין ליתן כלי תחת הצלי עד שימלחנו וישהה כדי מליחה לקדירה. וכתב הרשב"א דאם עבר ונתן אפילו מלח הרבה מותר, שאין בו איסור דאורייתא כיון שנתבשל הדם, ובלבד שנתבשל קצת עד שתעלה תמרותה, פירוש עד שנצוצות הנתזות ממנה על הגחלים מעלות עשן, שזה סימן שאין דם עוד שאין דרך הדם להעלות עשן. עכ"ל הטור:

והרשב"א והר"ן מפרשים דהיתר נתינת הכלי על ידי גללי דמילחא אינו אלא לאחר שנצלה כמאכל בן דרוסאי דמדינא מותר לגמרי, ורק מפני מראית העין כיון שהמוהל בעין. ודברי הטור הם בתחלת הצליה וזהו דעת הרא"ש [סלי], וזהו דעת הר"ף והרמב"ם. והשו"ע כתב [סעיף ו'], בשר שצולין בלא מליחה אין נותנין כלי תחתיו לקבל שמנונית הנוטף ממנו עד שיצלה עד שיחא ראוי לאכילה על ידי צליה זו. עכ"ל. והשמיט לגמרי הך דגללי מילחא מטעם שכתב הטור בשם רש"י שאין אנו בקיאים.

אמר רב נחמן דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורין.

[יורה דעה סימן ע'] מבואר בגמרא דמולחים הרבה חתיכות בשר זו על גב זו, אף על פי שהתחתונה גומרת פליטתה קודם לעליונה, ואין חוששין שתחזור ותבלע מדם העליונה, ואין הפרש בין מין למין אפילו בשר שור עם בשר גדיים וטלאים ואפילו עם עופות, אבל בשר עם דגים אפילו בשר עופות עם דגים אסור למלוח, ואם עבר ומלחן יחד, בין שמלחן זה אצל זה או מלח הבשר על הדגים או הדגים על הבשר העופות מותרין אבל הדגים אסורים כדי קליפה או כולן כפי הדיעות שיתבארו בסמוך.

וטעם החילוק בין בשר לדגים כתבו הראשונים כמה טעמים בזה, דתוספות [ד"ה ודגים] כתבו מפני דדם מישרק שריק במליחה כמו בצליה, וכי היכי דשרי בצלי בשרא עילוי בישרא אפילו לכתחלה אף על פי שכלה תחלה

פליטתה בצד התחתון של צד האש משום דמישרק שריק וכן במליחה שרי כח"ג, ודגים דוקא משום דרפו קרמיהו אסירי, משום דרכיכי ונבלע הדם בתוכן ולא שריק מיניהו. והקשו דטעם זה אינו מספיק, שהרי לפעמים נמצאים גומות מלאות דם בחתיכות התחתונות ובוזה לא שייך שריק כיון שהדם הוא בגומא ומ"מ נוהגין בזה היתר, ועוד דלא ימלט בשכיבתן זו על זו שעל ידי הדוחק והחימום לא ימס מעט מלח הבלוע מדם בין חתיכה לחתיכה וישאר שם ולא יזוב לחוץ, וגם הדם הבלוע בהמלח שבין חתיכה לחתיכה ודאי נמחה בציר שיש שם [שם וברא"ש סל"ז].

והשיב הרשב"ם דכיון שעשה כתקון חכמים והאיסור הוא מדרבנן, דדם שמלחו הוה מדרבנן אין להטריח יותר מדאי, ואמרינן דאף לו יהי שתבלע התחתונה מהעליונה תחזור ותפלוט שהרי פליטת ציר נמשך לזמן מרובה וכל זמן שהתחתונה פולטת ציר עצמה תפלוט ביחד גם מה שתבלע מהעליונה, אבל בדגים אין לומר כן, לפי שפליטת דם העופות מושכת אחר פליטת ציר הדגים, וכיון שכלה פליטת עצמה שוב לא תפליט מה שתבלע מהעופות, ולפי זה יש להשהות התחתונה עד גמר פליטת דם העליונה [רא"ש שם].

והנה לפי זה דעיקר איסור הדגים הוא מפני שגומרת כל פליטתה קודם פליטת דם העופות, אם כן אם נמלחו העופות מקודם וזמן מועט קודם גמר שיעור מליחה ימלח את הדגים ויניח העופות על הדגים לא יאסרו הדגים, שהרי לא ימשך פליטת העופות אחר הדגים וממילא דהדגים יפלטו מה שיבלעו מהעופות. וכן לפעמים לסברא זו יש איסור גם בבשר ובשר, כגון שמלחו להתחתונה זמן מרובה קודם העליונה באופן שתכלה ממנה פליטת צירה בזמן מועט, ומלחו עליה עליונה, והציר של התחתונה תכלה קודם פליטת דם העליונה דאז נאסרה התחתונה.

ודעת הר"י מאורליינ"ש [הובא בתוספות] דכיון דמלחו לעליונה קודם גמר פליטת ציר התחתונה, אף על גב דכלה הזמן קודם פליטת דם העליונה, מכל מקום אין חשש בדבר, דאחרי שהתחילה התחתונה לעסוק בפליטה תפלוט גם מה שתבלע מהעליונה גם אחר פליטת עצמה לפי שנקביה פתוחים ולא יסתמו עוד. ואי קשיא דאם כן למה הדגים אסורים, צ"ל מפני שהדגים גומרים פליטתם קודם שהתחילו העופות להפליט, וכשהתחילו להפליט כבר נסתמו נקבי פליטת הדגים, ולכן כשבולעים מהעופות לא יפליטו עוד מפני שנסתמו נקבי פליטתם. ולפי זה אם מלחו העופות זמן מועט קודם הדגים באופן שהתחילו להפליט לא יאסרו הדגים, שהרי בעוד שיבלעו מהעופות המה מפליטים ציר עצמם ולא יסתמו עוד נקבי פליטתה גם אחר גמר פליטת עצמן. ובעיקר סברא זו תמה הרשב"א דאיך אפשר לומר שהדגים גומרים כל

פליטתם קודם התחלת פליטת העופות, דלא נראה כן מצד הסברא.

אמנם י"א סברא אחרת, דאין אנו צריכין לומר כלל שהתחתונה תבלע מהעליונה ותחזור ותפלוט, אלא שלא תבלע כלל, דכל זמן שהבשר טרוד לפלוט ציר שלה אינו בולע דם אחרת [תוספות שם], וזהו בבשר, אבל דגים מפני קלישותן ורכותן אין שייך לומר כן, והם יבלעו מהבשר גם בעת עסקם בפליטת עצמן. והטור והשולחן ערוך [סעיף א'] תפסו תירוצ זה לעיקר, והלכה רווחת היא בכל הפוסקים דכל זמן שעוסקת בפליטה לא תבלע.

אם עבר ומלחן יחד פסק השו"ע דהעופות מותרים, אבל הדגים צריך ליטול מהם כדי קליפה, ואם לא ניטלו קשקשיהם כשנמלחו מותרין. והרמ"א כתב דיש אוסרין כל הדגים אם אינן ששים נגד העופות, דאנו משערין במליחה בששים והכי נהוג. ודוקא דלית בהו קשקשים דרפו קרמייהו ופלטין מיד, אבל אי אית בהו קשקשים מותרים, דאינן פולטין מיד ולא בלעי מן העופות, דאיירי דטרידי לפלוט לא בלעי מידי דהוה אשתי חתיכות שנמלחו יחד. עכ"ל:

והנה זה שפסקו דהעופות מותרים זו דעת רש"י והרמב"ם, אבל דעת הרשב"ם והרא"ש והטור דגם העופות אסורים, לפי שהדגים חוזרים ופולטין הדם שבלעו ומבליעין אותו בעופות [טור], שהדגים הנאסרים נעשים נבלה וחוזרין ואוסרין את העופות בצירן האסור שנאסר מחמת דם העופות, והמתירים ס"ל דאין בזה שום חשש וגם בזה אמרינן משרק שריק, ולענין בליעת המקצת דם ודאי אמרינן אידי דטרידי למיפלט לא בלעי. וכן פסקו גדולי האחרונים.

דף קי"ג ע"א

אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה יפה, ומדיחו יפה יפה. אתמר, רב הונא אמר מולח ומדיח, במתניתא תנא מדיח ומולח ומדיח וכו', רב דימי מנהרדעא מלח ליה במליחא גללניתא, ומנפיין ליה. אמר רב משרשיא אין מחזיקין דם בבני מעיים וכו' אמר שמואל אין מניחין בשר מליח אלא ע"ג כלי מנוקב וכו'.

חיוב כרת בדם אינו אלא על דם הנפש, ודם שבישלו או מלחו דעת רוב הראשונים ואחרונים דאין בזה רק איסור דרבנן, דם האיברים שלא פירש מותר, דכן מבואר בתלמודבכמה מקומות שמותר לאכול בשר חי בלא מליחה, להדיחו סביב סביב מהדם בעין שעליו ולאוכלו כך, ונקרא בלשון התלמוד אומצא, והטעם כיון שהדם הזה עדיין מובלע בהבשר הוה כבשר, ולכן זהו דוקא כשלא נתעורר כלל לצאת מן הבשר, אבל כשנתעורר לצאת מן הבשר אף על פי שעדיין לא יצא, כגון שהיתה

מכה בבשר ונתאסף שם דם הרבה, וזהו מפני שממקומות אחרים בא הדם למקום המכה, או שפירש הדם ממקומו ונתעורר לצאת ונבלע במקום אחר אסור, דכיון שהיה לו העתקה מן הבשר שם דם עליו, וכ"ש כשפירש לגמרי מן הבשר דזהו דם האיברים שלוקין עליו, ודעת הרשב"א בתורת הבית דלוקין על דם שפירש ממקום למקום, ע"ש.

ואמרו לקמן השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה ה"ז מכביד את הבשר וגוזל את הבריות ומבליע דם באיברים, לפי שבשעת שחיטתה היא טרודה להוציא דם וכששובר מפרקתה מתוך צרתה אין בה כח להתאנח ולהוציא דם והיא נחה ושוקטת והדם נבלע באיבריה ומכביד הבשר ונמצא גוזל את הבריות שמכביד משקלה ומבליע דם באיברים ושוב אינו יוצא ואוכל דם [רש"י ד"ה איבעיא], ומשמע מלשון זה דאפילו במליחה אסור שאין המלח מפליטו ונשאר בו דם הנפש, וכ"כ הטור בשם בעל העיטור, אבל הרמב"ם כתב [פ"ו ה"ט] השובר מפרקת בהמה קודם שתצא נפשה הרי הדם נבלע באיברים ואסור לאכול ממנה בשר חי, ואפילו חלטו אלא כיצד יעשה יחתוך החתיכה וימלח יפה יפה ואח"כ יבשל או יצלה. עכ"ל. וזהו דעת כל הראשונים, וכן פסקו הטור והש"ע [סעיף ג'].

חתיכת בשר שהיא אדומה ביותר וניכר שנצרר בה הדם מחמת מכה אותו הדם כבר נתעורר לצאת ע"י הכאה וחזר ונבלע בתוכו ונקרש ונתקשה ואינו יוצא ממנו ע"י מליחה עד שיעשה לו פתח לצאת והוא שיחתכנו וימלחנו יפה יפה ואח"כ מותר לבשלו, וכל זה הוא לבישול אבל לצלי מותר בלא חתיכה בין לצלותו בשפוד ובין על גחלים משום דהאש ישאב הדם.

[יורה דעה סימן ס"ט] והנה מטעמים הנ"ל הרוצה לבשל בשר צריך להוציא את דמו ממנו, דהרי כשיצא ממקומו הרי הוא דם האברים ואסור, ואף שאחר כך מתבשל מכל מקום אסור מדרבנן, ולכן צריך להוציא ממנו את כל דמו קודם בישול, ואמרו שהדם המובלע בבשר התקנה להוציאו מהבשר הוא או על ידי צלי האש, שהאש מפליטו, או על ידי מליחה, דטבע המלח הוא להמשיך הדם אליו ולהפליטו, ואפילו תהיה חתיכה עבה הרבה, דכך ברא הקדוש ברוך הוא להיות טבע המלח להמשיך כל הדם המובלע בהחתיכה. וכיצד הוא סדר המליחה, מדיח תחלה הבשר מכל צדדיו שיהיה נקי מדם בעין שעל החתיכה ואחר כך מולחו וישהנו במלחו השיעור שיתבאר ואחר כך ידיחנו עוד פעם כאשר יתבאר אי"ה.

בטעם ההדחה שקודם המליחה רבו הדיעות, דהרשב"א כתב בתורת הבית [בית ג' שער ג' במשמרת] כדי שיתלחלח הבשר וידבק בו המלח, וגם הבשר יהא נוח יותר לפלוט את דמו, והעין יעיד על זה, וכן פירשו בתוספות עכ"ל. והר"ן כתב בסוגיין כדי שיתרכך הבשר ויצא דמו על

ידי מליחה, שאם יהיה נקרש על פניו לא יהא כח במלח להוציא דמו. עכ"ל. וצ"ד דאולי טעמי שניהם שוים בכוונתם אלא שלא אמרום בלשון אחד:

והרא"ה [בבד"ה שם] כתב מפני הדם שנתייבש על פניו קודם מליחה ויש לחוש שמא ישתהה הבשר הרבה במלחו עד שיתייבש וינוח מלפלוט הדם והציר ויהא ניתך הדם ויבלע הבשר. עכ"ל. ועיין שם במשמרת הבית מה שהשיב על סברא זו.

והרא"ה [סימן מ"ו] כתב דבלא הדחה אין כח במלח להפליט כל הדם אלא מקצתו, ואותו המקצת חוזר ונבלע לתוכו, ע"ש. וכתב הב"י ד"ל בכוונתו גם כן כטעם הרשב"א והר"ן דבלא הדחה אין הבשר מתלחלח ואינו מתרכך ולכן אין בו כח להוציא כל הדם. ואולי גם זו כוונת הר"ן שאם יהיה נקרש על פניו לא יהא כח במלח להוציא דמו כוונתו דכל הדם לא יהיה בכח המלח להוציא אבל מקצתו יוציא, וצ"ע.

והמרדכי כתב בסוגיין דהדחה ראשונה הוא להעביר לכלוך הדם שעל פני החתיכה, דאם לא כן המלח נתמלא ממנו ושוב לא יוציא הדם שבחתיכה. עכ"ל. עוד טעם כתב המרדכי דהדחה ראשונה הוא ללחלח הבשר שיוציא הדם על ידי מליחה ודוחה טעם זה דאדרבא מים קרים מטרשי לה ומצמית הדם.

והסמ"ק והשער"ג כתבו דבלא הדחה ראשונה המלח מבליע בתוך החתיכה הדם בעין שעליו ואינו מפליטו אחר כך, ואף שדרך המלח להפליט הדם ולא להבליע, היינו אותו דם שלא פירש, אבל דם שפירש כבר ונמצא עליו המלח מבליעו בבשר ושוב אינו יוצא ואסור, והרא"ה שחולק בזה וס"ל דמותר, וכ"כ השער"ג דמהר"ם חולק בזה וס"ל דמותר דדם מיישרק שריק.

ויש נפקא מינה בטעמים אלו לענין דינא, דהנה לטעם הרשב"א והר"ן צריך הדחה מרובה לרכך הבשר, ולהרא"ה ולטעם ראשון של המרדכי די בהדחה מועטת שאינו אלא להעביר הדם שעל פני החתיכה, וכנהוא לטעם הסמ"ג והסמ"ק, ואולי גם לדעת הרא"ה כן הוא. והנה לכל דעות אלו מיהת סגי בהדחה מרובה ואין צריך לשרות הבשר בכלי איזה משך זמן, אבל לטעם האחרון של המרדכי שהוא כדי לרכך כל עובי הבשר ודאי דלא סגי בהדחה וצריך שרייה במים משך זמן שיתרכך כל עובי הבשר, ובתלמוד והראשונים לא הוזכרה שרייה רק הדחה.

עוד יש נפקא מינה אם חתך הבשר אחרי ההדחה, לדעת הרשב"א והר"ן ולטעם האחרון של המרדכי שהוא מפני הריכוך אין צריך הדחה שנית, שהרי כבר נתרכך, וכן לטעם הרא"ה, אבל לטעם הרא"ה שוטעם ראשון של המרדכי ולטעם הסמ"ג והסמ"ק צריך הדחה שנית במקום

החתך, שהרי נתהוה עליה דם על פני החתיכות במקום החתך. וכן יש נפקא מינה זו אם חתך הבשר שלא בגמר המליחה, דבגמר המליחה כשפלט כל הדם לכל הדעות אין צריך כלום, אבל באמצע המליחה צריך הדחה שנית להרא"ה והמרדכי והסמ"ג.

עוד יש נפקא מינה דאם מלחו בלא הדחה אם נאסר הבשר שלא יועיל עוד הדחה ומליחה או אינו נאסר, דלהרשב"א והר"ן והרא"ה ודאי מועיל, דמה איכפת לנו אם עדיין לא נתרכך הבשר, דכשידיחנו יתרכך, וכן לטעם הרא"ה אין חשש בזה, וכן לטעמי המרדכי, דלטעמו הראשון להדיח הדם שלא יתמלא המלח ממנו מה איכפת לן, כשידיח וימלח כראוי יעשה המלח פעולתו, וכל שכן לטעמו האחרון דהוא משום ריכוך, אבל לטעם הסמ"ג והסמ"ק והשער"ג דהטעם מפני שהמלח מבליע הדם שע"פ החתיכה הרי כתבו מפורש דנאסר הבשר מפני שזה הדם הנבלע לא יצא עוד על ידי מליחה.

והרא"ה שכתב וז"ל, ואם מלח בלא הדחה י"א שאין תקנה לבשר וכו' לפי שעל ידי מליחה ראשונה פירש מקצת הדם וכו' וחוזר ונבלע בבשר וכו' ואין מלח השני מפליט כיון שכבר פירש וחוזר לתוכו, ולפמ"ש בעל סה"ת דבשר שנמלח שנתנוהו על בשר שלא נמלח שיש לו תקנה במליחה ויפלוט וכו' כ"ש הכא דשרי, כיון דפולט דם שקיבל מעלמא כ"ש שפולט את דמו, וכן מסתבר. עכ"ל. אבל הסמ"ג והסמ"ק סוברים שהוא כדם בעין דלא אמרינן ביה כבולעו כך פולטו, וכתב בשערי דורא בלשון זה, דבשר בלא הדחה הוה כדם בעין שנפל על הבשר דאסור דלא שייך ביה מיישרק שריק ולא כבולעו כך פולטו. עכ"ל. אלו הדעות בזה והנפקא מינה ביניהם.

ובשולחן ערוך כתב, צריך להדיח הבשר קודם מליחה, ואם הדיחו הטבח אין צריך להדיחו בבית, ואם אחר שהדיח חתך כל נתח לשנים או לשלשה או שהסיר טלפי הרגלים לאחר ההדחה צריך לחזור ולהדיחם, ואם לא עשה כן הוי כלא הודח כלל. הדחת הבשר לכתחלה יזהר לשרותו נגד חצי שעה ולהדיחו היטב במי השרייה, אבל אם לא שראו רק הדיחו היטב סגי ליה, ואחר כך ימתין מעט שיטפטפו המים קודם שימלחנו שלא ימס המלח מן המים ולא יוציא דם וכו', אם מלח ולא הדיח תחלה ידיחנו וימלחנו שנית, ויש אוסרין, וכן נוהגין, אפילו לא נמלח רק מעט כדרך שמולחין לצלי ואפילו לא שהה במלחו שיעור מליחה. מיהו במקום הפסד מרובה יש להתיר, ואם לא הודח רק מעט קודם שמלחו מותר בדיעבד, וה"ה אם היה ששים בחתיכה נגד דם שעליו. עכ"ל. ועיין במפרשי השולחן ערוך בבאור פרטי הלכה זו, אליבא דמאן אזיל בכל פרט ופרט, ותקצר כאן היריעה, ותן לחכם ויחכם עוד.

ובסוגיין אמרינן דבעינן למלוח במלחא גללניתא, דהיינו דאין למלוח במלח דק רק בגס, וכ"כ הרמב"ם [פ"ו הי"א]. וכתב הטעם לפי שמלח דק נתק ונבלע בתוך הבשר ואינו מפליט את הדם, ע"ש. אבל הרא"ש [סימן מ"ו] כתב דאדרבה, כל שהמלח דק יותר מתפזר על הבשר ופועל להוציא את הדם כי הוא נדבק בו, אבל הגס כשהופך את החתיכה למולחה מצד השני הוא נושר ממנה. עכ"ל. והגמרא קמ"ל דגם במלח גס מותר אבל יותר טוב בדק, וכן מבואר מדברי רש"י, וכן הוא דעת הראב"ד והר"ן, וגם הרשב"א סובר כן, ואפשר דלא פליגי כלל, דכוונת הרמב"ם הוא על מלח דק כקמח ובזה גם רבותינו אלה יודו לזה כמו שהחוש מעיד וכוונתם לדק ולא לדק מן הדק.

ובשולחן ערוך כתב [סעיף ג'], לא ימלח במלח דקה כמלח ולא במלח גסה ביותר שנופלת מעל הבשר אילך ואילך, ואם אין לו מלח אחר רק מלח דק כקמח מותר למלוח בו. עכ"ל. וכתבו האחרונים [המודי דניאל] דכשיש לו רק מלח דק כקמח יכנסו לבשר במלח הרבה שיהא עב קצת שלא ימוח.

ובענין המלח עצמו האריך כאן ערוך השלחן, ונביא אותו כלשונו לעורר לב המעיינים, דהנה רש"י פירש מילחא גללניתא מלח גסה, אבל הערוך [ערוך גלל ד'] פירש קשה כאבן. והנה בתלמוד נמצא שני מיני מלח, מלח סדומית ומלח אסתרוקנית, וגם בימינו נמצאו שני מיני מלח אלה, מלח סדומית הוא מה שנתקבץ ממימי הים ומלח אסתרוקנית מה שחוצבין מן ההרים, ורש"י פירש בביצה [ל"ט ד"ה סדומית] דמלח סדומית היא דקה מאד, וממילא דמלח אסתרוקנית אינה דקה, ולהדיא פירש"י כן במנחות [כ"א ע"א ד"ה שאינה] וז"ל, מלח סדומית, הים משליכה לאגפיה, אסתרוקנית מן הקרקע נעשה ובידי אדם, מלח סדומית דקה אסתרוקנית גסה. עכ"ל. והנה בבא בתרא [כ" ע"ב ד"ה מלח] פירש"י מלח סדומית עבה וקשה כאבן, ע"ש, ואינו סותר למ"ש שם שהוא דק כמו שרבים הקשו עליו, דהענין כן הוא דמלח סדומית בטבעו קשה למאד כאבן, לכן כשנטחן או נכתש נעשה דק מאד יותר ממלח אסתרוקנית שהוא לח ורך בטבעו, ולכן בהטחנו או בהכתשו אינו יכול להעשות דק כל כך כמו שהחוש מעיד בזה [הגאון ר' ישעיה ברלין בערוך שם]. וגם אנו רואים שמלח של ים הרבה יותר קשה ממלח הארץ וגם הרבה יותר מלוח, ולפי זה מלח סדומית הוא דק וקשה כאבן ואסתרוקנית הוא גס ורך, ולכן יש בכל אחד לענין מליחה מעלה וחסרון, דהסדומית הוא דק ונוח ליתוך אך נגד זה הוא קשה כאבן ואינו נוח ליתוך, ואסתרוקנית הוא גס ואינו נוח ליתוך ונגד זה הוא רך ונוח ליתוך. ושם גלל יש לו כמה פירושים כמבואר בערוך, ולכן רש"י פירש מלח גסה והוא אסתרוקנית אף שהוא רך, והערוך פירש קשה כאבן והוא מלח סדומית אף שהוא דק. ולפי זה

נאמר דהרמב"ם מפרש כרש"י והרא"ש מפרש כהערוך, ולפי זה לדינא במלח של ים טוב יותר כשהוא דק והמלח לא יתוך כיון שהוא קשה בטבעו, ומלח של הרים צריך להיות גס כפי טבעו בעת שטוחנים אותו או כותשים אותו, אבל עכ"ז הלא יכול לרקדו בנפה שיהא דק מאד ובודאי דאסור למלוח בו, ואפשר אפילו דיעבד אסור, ולכן החיוב לזיזר ולהזהיר את הנשים שהמלח יהיה גס קצת, ועוד אני אומר לענ"ד דזה שהתיר הרמ"א למלוח במלח דק כקמח כשאין כאן מלח אחר אין לפסוק כן רק במלח הים ולא במלח ההרים. ע"כ. וכאן בארץ הקודש הוא יותר נפקא מינה בשנים האחרונות, שנכנס השימוש במלח האדום, שהוא מסלעי מלח, ולפי הנ"ל אסור למלוח במלח האדום כשהוא דק, אמנם זה רחוק מן המציאות היום יומית שימלחו במלח כזה שהוא יקר פי עשר ממלח ים רגיל, ומכל מקום הידיעה בזה חשובה.

ובעיקר המליחה כתב הטור בשם הרשב"א שאין צריך ליתן מלח על הבשר עד שיכסנו כולו אלא מלח יפה יפה עד שלא יהא ראוי לאכול עם אותו מלח, והמנהג למלחה משני צדדים, ובדיעבד אם לא מלח רק מצד אחד מותר. אבל הרא"ש כתב שצריך לפזר עליו מלח באופן שלא ישאר בו מקום מבלי מלח וחייב למלחה משני צדדין, ולכן גם אוזו ותרגולת צריך לפותחה ולהדיחה מבפנים יפה יפה ולמולחה מבפנים ומבחוץ ולא ישאר בו מקום מבפנים בלא מליחה, או ישפשף בידיו במלח בעומק אם אינו יכול להגיע שם למלוח כראוי.

כתב הרא"ש [סימן מ"ד] דאחר ששהה כדי צלייה לרחצו שני פעמים, ראשונה להעביר המלח והדם ושניה להעביר לחלוחית המים הראשונים שנשארו. עכ"ל. וכ"כ הטור ברמזים שם וכ"כ המרדכי והסמ"ג והסמ"ק והשערים וספר התרומה [סימן ס"ב] שצריך להדיח שני פעמים, וכתבו דבדיעבד אם לא הדיח רק פעם אחת דיו [ב"י וב"ח]. ורק בהג"א כתב דלכתחלה יש להדיח ג' פעמים לטהר המים השניים שנגעו בראשון, ע"ש.

והרשב"א כתב בתורת הבית [הובא בב"י] שצריך לזיזר בהדחה שאחר מליחה שינפץ המלח או שישטפנו במים עד שלא יתננו בתוך כלי המים שמדיחים בו, שאם יניחנו עם מלחו בתוך הכלי נמצאו המים שוברים כח פליטת הבשר ונמצא הדם שע"פ הבשר ועל פני המלח חוזר ונבלע בתוכו מחמת המלח שעמו בכלי וכו'. עכ"ל.

אין מולחין את הבשר אלא על מקום שלציר מהמליחה יהיה מקום לזוב, כגון שמולחו על דף חלק ויניחנה במדרון, ואם הוא חלק מאד כגון שנלקט ברהיטני שקורין גיהעבעלט אין צריך להניחה במדרון דבלאו הכי יזוב הדם כראוי, אמנם אם אינו חלק כל כך יניחנה במדרון בענין שכשישפוך שם מים יצאו מיד בלי עיכוב כלל, או ימלחנו על גבי קשין וקיסמין שיש בהן חלל הרבה ויזוב

הציר, ולכן יש שעושים מקנים קלועים ויש הרבה ריוח בין קנה לקנה ויזוב שם הדם, וגם בזה נוהגים להניח עין תחת ראשו העליון ויעמיד במדרון, ואם רצונו למלוח בכלי שיש לה דפנות החיוב שיעשה הרבה נקבים גדולים בשולי הכלי, וזהו שאמרו בסוגיין אין מולחין בשר אלא בכלי מנוקב, כלומר כשרוצה למלוח בכלי לא ימלח אלא בכלי מנוקב בשוליו, אבל יותר טוב שלא למלוח כלל בכלי, דגם בזה צריך זהירות יתירה דלפעמים הבשר עצמו סותם הנקבים ואז הבשר אסור, ולכן כתב הרמ"א [סעיף ט"ז] דבכלי מנוקב יזהר לכתחלה שיהיו הנקבים פתוחים ולכן לא יעמידהו על הקרקע כי הוא ככלי שאינו מנוקב, וכן מחמירין קצת לשום תוך הכלי מנוקב קש או קסמין כי הבשר יסתום הנקבים, ובדיעבד אין לחוש לכל זה. עכ"ל. כלומר דבדיעבד אין אוסרין מפני חששות יתירות, אבל כל זה אם המים יורדים משם אבל כשאין המים יורדים אסור גם בדיעבד [ט"ז סק"ח].

ומהו דינו של כלי שאינו מנוקב כשמלחו בו בשר, כתב השולחן ערוך [סעיף ט"ז] וז"ל, ואם מלח בכלי שאינו מנוקב אסור להשתמש באותו כלי בדבר רותח, ואם נשתמש בו

בעי קליפה אם הוא דבר יבש, ואם הוא דבר לח בעינן ששים נגד הקליפה מן הקערה, ויש אומרים שאפילו בצונן אסור להשתמש בו בלא הדחה ואם נשתמש בו בלא הדחה ידיח מה שנשתמש בו, אבל מותר לחזור ולמלוח בה בשר לאחר שנקבוהו או אפילו בלא נקיבה אם הבשר שהה כבר במליחתו והודח, אבל אם הוא מנוקב מותר לאכול בו אפילו רותח, ויש אוסרין ברותח ויש ליזהר לכתחלה ובדיעבד מותר. עכ"ל.

והביאור, דקיימא לן אין מליחה לכלים להפליט אבל יש מליחה להבליע בכלים ויפליטו על ידי בישול, כלומר דעל ידי שמולחין מליחת איסור בכלי ודאי היא בולעת ונעשית איסור, אמנם שתפליט ממנה לענין לאסור אחר כך דבר המותר הנמלח בה בזה אין מליחה לכלים, דכח המליחה אינו פועל להוציא פליטת הכלי. אבל כשמבשלין בה דבר היתר נאסר התבשיל משום דעל ידי בישול נפלט האיסור מהכלי ונבלע בהיתר, וזהו שכתבו דמותר לחזור ולמלוח בה בשר לאחר שנקבוהו, דאע"ג דהכלי אסור מכל מקום אין כח המליחה השניה יפה להוציא ממנו הבלוע.